

Hedge Muhasebesinde Hedge Rasyosuyla Oynamak

IFRS 9 kapsamında gerçekleştirilen hedge muhasebesi (riskten korunma muhasebesi) uygulamalarında işletmelerin hedge rasyosu kavramını hala doğru bir anlayış temeline oturtamadıklarını, 'rebalancing' (yeniden dengeleme) imkanını ise belli bir etkinlik ve nihai muhasebe sonucu elde etmek amacıyla bilinçli olarak yanlış kullandıklarını gözlemlemeye devam etmekteyiz.

Herşeyden önce belirtmemiz gereken en önemli husus; 'hedge muhasebesi'nin arkasında çok derin bir teorik ilkesel temel barındıran karmaşık bir muhasebe alanı olduğu ve hedge muhasebesi uygulamaları sonucunda işletmelerin gelir tablosu ve özkaynaklarının önemli derecelerde değişiyor olması nedeniyle son derece dikkatli ve kurallara uygun olarak sürdürülmesine büyük dikkat ve titizlik atfedilmesinin hayati önem taşıdığı gerçeğidir. Özellikle halka açık şirketlerin bu konuda çok daha dikkatli ve titiz çalışmaları gerekmektedir.

IFRS 9 p6.4.1(iii) ve B6.4.9 da belirtildiği üzere hedge muhasebesinde hedge rasyosu, kullanılan riskten korunan kalemin (hedged item) miktarı ile bu miktarı hedge etmek amacıyla kullanılmakta olan riskten koruma aracının (hedging instrument) miktarı arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir.

Daha önceki makalelerimizde değindiğimiz üzere, eski standart IAS 39 da olmayan bu konsept, IFRS 9 ile birlikte işletmeler için %80-%125 etkinlik bandı kuralının ortadan kaldırılması ve etkinlik tanımının işletmelerin kendi risk yönetim strateji ve hedeflerine bırakılması sonrasında, bu konunun suistimal edilmesini önlemek amacıyla bir tampon görevi görmek üzere standarda dahil edilmiştir.

Fakat işletmeler bu tamponun doğru işleyişini önleyecek şekilde hedge rasyosu ile oynayabilmekteler.

Bildiğiniz üzere, IFRS 9 p6.5.5, p6.5.6, B6.5.7 – B6.5.20 paragrafları, hayatımıza bir 'rebalancing' konsepti sokmuş durumda. Rebalancing ile ilgili ilkeleri okuduğunuzda kurulan hedge ilişkilerinde dikkate aldığınız riskten korunan kalem ve riskten koruma aracı miktarları ile oynayabileceğinizi farkediyorsunuz.

Fakat diğer yandan, pB6.5.12 ve pB6.4.10 ve pB6.4.11 de ısrarla, 'hedge rasyosunu belirlerken amacına uygun muhasebe sonucu elde etmeye çalışmayın' diyerek bizleri uyarıyor.

Standart ne demek istiyor ve neyi önlemeye çalışıyor detaylandıralım.

Belirtmemiz gereken ilk husus, 'rebalancing' kavramının, hedge muhasebesini 'sürdürmek' amacını taşıdığı, diğer bir deyişle, zamanda ilerledikçe etkinlik durumu tutarlı şekilde bozuluyor (kredi riski değişimleri, piyasa şartlarında değişiklikler, tahsilat ve ödeme tarihlerine ilişkin projeksiyonlarda değişimler, borçlanma araçlarının veya türev enstrümanların yeniden yapılandırılması, novasyonu gibi birçok nedenden ötürü olabilir) fakat işletmenin risk yönetim stratejisinde herhangi bir değişiklik söz konusu olmuyor ise hedge ilişkisini başlangıçtaki sağlıklı pozisyonuna geri getirmek amacını hedeflediği gerçeğidir. Bu nedenle, 'rebalancing' sadece hedge ilişkisinin sürdürülmesine yönelik bir sıkıntı çıktığında başvuru ve 'sık sık' yapılmasını beklemediğimiz bir uygulamadır!

Örneğin, riskten koruma aracınızdan kaynaklanan kur zararlarını (veya kazançlarını) ya da gerçeğe uygun değer kayıplarını (veya kazançlarını) nakit akış riskinden korunma muhasebesi uygulayarak, gelir tablonuzdan çekiyor, özkaynaklar altında diğer kapsamlı gelir tablonuza park ediyor ve bu sayede daha yüksek net kar açıklıyorsunuz. Peki gelir tablonuzdan çekebileceğiniz maksimum zarar(kazanç) tutarı nedir? IFRS 9 BC6.373 de açıklandığı üzere, nakit akış riskinden korunma muhasebesinde riskten koruma aracınızın gelir tablonuzdan çekebileceğiniz maksimum zarar(kazanç) tutarı, belirlediğiniz riskten korunma kaleminden kaynaklanan kazanç/(zarar) tutarı kadardır.

Diğer bir deyişle, iki hedge dönemi arasında riskten korunan kalemden kaynaklanan hedge muhasebesine konu kazanç tutarı 100 birim, riskten koruma aracından kaynaklanan hedge muhasebesine konu zarar tutarı 110 birim ise, gelir tablonuzdan çekebileceğiniz riskten koruma aracı zararı 100 birimi geçemez!

Fakat siz, kurduğunuz hedge modeline döner, bu modelde, dikkate aldığınız riskten korunan kalem miktarını artırırsanız, modelin sonucunda hesapladığınız riskten korunan kalemden kaynaklanan hedge muhasebesine konu kazanç tutarını 110 birimin üzerine çekebilir böylece de gelir tablonuzda duran 110 birim zararın tümünü gelir tablonuzdan özkaynaklara çekmiş olursunuz.

Bu durumda ise hedge rasyonuz değişmiş olacaktır. Peki buna 'rebalancing' yaptık diyebilir miyiz? IFRS 9 paragraf B6.4.11 orada duruyor, sizin açıkça istediğiniz muhasebesel sonuca ulaşmak için hedge rasyosunu suistimal etmiş olduğunuzu yazıyor!

Bir de gerçeğe uygun değer riskinden korunma muhasebesi (fair value hedge accounting) örneği verelim. Yine IFRS9 pBC6.373 e baktığınızda fair value hedge modelleri için çok daha avantajlı bir durum var. Çünkü IASB açısından, fair value hedge modellerinde ortada 'firm' bir riskten korunan kalem (hedged item) bulunduğundan, nakit akış riskinden korunma muhasebesinde gibi bir maksimum kaydedilebilir sınır bulunmuyor. Diğer bir deyişle, işletme, kendi etkinlik bandını %70-%130 olarak belirlemiş ise, riskten koruma aracından kaynaklanan zarar(kazanç) 100 birim olmasına rağmen, riskten korunan kalemden kaynaklanan kazanç(zarar) 130 birim olsa dahi bu 130 birimi kaydedebilir.

İşletmeler bu durumu sonuna kadar kullanmak amacıyla, riskten korunan kalemlerinden 130 birim kazanç gelecek şekilde, miktar ile oynayarak hedge rasyosunu değiştiriyor ve buna da 'rebalancing' kılıfını giydireyorlar. Oysa yine net şekilde B6.4.11 de belirtilen 'hata'yı yapmış oluyorlar. Bu gibi durumlarda hem raporlama personeli hem de denetçilerin dikkatli olmaları gerekiyor.

Sonuç olarak, 'rebalancing' kavramı, kurulmuş hedge ilişkilerinin sağlıklı yürüme ihtimali iyice bozulduğunda başvurulması gereken, nadiren karşılaşmayı beklediğimiz bir durumdur. Hedge rasyosu, belli bir muhasebesel sonuca ulaşmak amacıyla belirlenemez ve değiştirilemez.